

Uus teadusdoktor Kärt Kriisa

ATSÜÜLKARNITIINIDE, PÕLETIKU JA OKSÜDATIIVSE STRESSI MÄÄRA KAJASTAVATE BIOMARKERITE PROFIILID ESMASE PSÜHHOOSIESPISOODIGA PATSIENTIDEL ENNE JA PÄRAST ANTIPSÜHHOOTILIST RAVI

30. novembril 2018 kaitses Kärt Kriisa arstiteaduse filosoofiadoktori väitekirja „Atsüülkarnitiinide, põletiku ja oksüdatiivse stressi määra kajastavate biomarkerite profiilid esmase psühhosiespisoodiga patsientidel enne ja pärast anti-psühhootilist ravi“ (*Profile of acylcarnitines, inflammation and oxidative stress in first-episode psychosis before and after antipsychotic treatment*). Juhendajad olid vanemteadur Liina Haring Tartu Ülikooli kliinilise meditsiini instituudist, professor Mihkel Zilmer Tartu Ülikooli bio- ja siirdemeditsiini instituudist ning professor Eero Vasar Tartu Ülikooli bio- ja siirdemeditsiini instituudist. Oponeeris professor Maija Dambrova Läti orgaanilise sünteesi instituudi meditsiinilise keemia osakonna farmatseutilise farmakoloogia laboratooriumist.

Vaimuhaigused on olnud osa inimkonna ajaloost, kuigi termin „skisofreenia“ võeti kasutusele alles pisut üle saja aasta tagasi. Skisofreenia all kannatab ligi 1% rahvastikust ja ning see kuulub 15 juhtiva töövõimetuse põhjuse hulka. Skisofreeniahaigete eluiga on keskmisest populatsioonist 15–20 aastat oodatust lühem. Skisofreeniaspekt-

rihäired avalduvad esmase psühhootilise episoodiga enamasti noores täiskasvanueas ja psühhooosi puhul võivad kliinilises pildis ilmned erinevad sümptomid, mis on iseloomulikud ka skisofreeniale, näiteks taju, mõtlemise, tundeelu ja tahteelu häired. Diagnoosimise muudavad subjektiivseks ja keerukaks erinevate psühhootiliste häirete sümptomite suhteline sarnasus ning diagnostiliste biomarkeripaketide puudumine erinevate psühhootiliste haiguste eristamiseks.

Psühhosile eelnevad tavaliselt muutused organismi ainevahetusprotsessides, näiteks suhkruga ja lipiidide ainevahetuses, oksüdatiivse stressi või põletikumarkerite tasemes (s.o metaboolne düsregulatsioon). Samas puudub ühtne seisukoht, et kuivõrd on metaboolne düsregulatsioon krooniliste psühhootiliste häirete puhul omistatav haigusele enesele või antipsühhootilise ravi kõrvalmõjudele. Sellele küsimusele võimaldab vastuseid pakkuda esmase psühhosiespisoodiga patsientide vereseerumist eraldatavate biomarkerite sisalduse uurimine enne antipsühhootilise ravi alustamist ja pärast ravi kohaldamist.

Tartu Ülikooli Kliinikumi psühhiaatrikliniku esmase psühhootilise episoodiga patsientide uurimine ja tulemuste analüüsimine ning võrdlemine tervete vabatahtlikega võimaldas leida ja järeldada, et esmane psühhosiespisood on seotud madalatasemelise kroonilise põletikulise seisundiga, millega kaasnevad muutused lipidoomikas (atsüülkarnitiinides), kuid samal ajal ei esine märkimisväärset erinevust oksüdatiivse stressi tasemes võrreldes kontrollrühmaga. Seitsmekuulise antipsühhootilise ravi tulemusena väheneb põletiku ja oksüdatiivse stressi tase ning muutused atsüülkarnitiinides normaliseeruvad kontrollrühma tasemele.